

Pünkösdi vigíliája

Ter 11,1-9

„Az egész földnek ugyanaz volt a nyelve”

Az egész földnek ugyanaz volt a nyelve és ugyanazok voltak a szavai. Amikor keletről elindultak, Sinear földjén találtak egy nagy síkságot és ott letelepedtek. Így szóltak egymáshoz: „Gyertek, csináljunk téglát és égessük ki.” A téglá épületkő gyanánt szolgált, a szurok pedig kötőanyagul. Azután így szóltak: „Rajta, építsünk várost és tornyot, amelynek teteje az égig ér. Szerezzünk nevet magunknak, és ne szóródjunk szét a földön!” Akkor az Úr leszállt, hogy megnézzze a várost és a tornyot, amelyet az emberek építettek. Így szólt: „Nézzétek, egy népet alkotnak és egy nyelvet beszélnek. Ez csak a kezdete tevékenységüknek. Ezután semmi sem lesz nekik lehetetlen, aminek a megvalósítását elgondolják. Ezért szálljunk le és zavarjuk össze nyelvüket, hogy senki ne értse a másik nyelvét!” Az Úr tehát szétszórta őket onnét az egész földön, s abba kellett hagyniuk a város építését. Ezért nevezik azt Babelnek, mivel az Úr ott zavarta össze az egész föld nyelvét és onnét szórta szét őket az Úr az egész földön.

Babel tornyának története egyrészt toronymonda, másrészt nyelvkeletkezési monda az ókortörténészek szerint. Több történet is kereste annak okát, hogy miként alakultak ki a nyelvek. A Biblia szerint az emberi kultúra bölcsője a Tigris és az Eufrátesz völgyében ringott. Vagyis valamilyen furcsa konfliktus miatt innen vándoroltak szét az embercsoportok.

Ebben a történetben azonban a szétválást megelőzi egy Isten-ellenes lázadás. Az égig érő toronynak a története az akkád mítoszokban is szerepel, ráadásul ott a Nimród-mondával keveredik, és a torony építésének igazi célja, hogy a főhős onnan lenyilazza az isteneket. A bibliai történetben ez már szelídebb változatban található meg, csak egy égig érő tornyot akarnak építeni. Az építkezést megzavarja Isten szándéka, és az építők számára érthetlenné teszi a beszédjüket: ez lenne a nyelvek összezavarásának legendája. A nyelvek összezavarásának ténye a Bibliában nem egyszerűen a nyelvek keletkezését akarja magyarázni, hanem egy olyan büntetés, amely kihatással van az emberiség további egységes gondolkodására. Az „egy nyelvet beszélnek” nemcsak filológiai kifejezés, hanem a gondolkodás harmonikus egységére utaló kifejezés is, amelynek a megtestesülése a nyelv. Tehát az ellentéte is,

hogy „ne értse az egyik a másik nyelvét” nem csupán a nyelvi különbségekre, hanem a gondolkodás ellentétére is utal. Nemcsak nem tudja érteni a másik nyelvét, hanem úgy tűnik, nem is akarja érteni. A nyelvi különbség kulturális, sok esetben vallási és életmódbeli különbséget is jelent. A nyelv egyben közösséget jelent, ezt jól fejezi ki a „nyelvcsalád” vagy az „édes anyanyelv” kifejezés. A nyelvbe sok esetben évszázados tapasztalatokat kódolnak bele és adnak is tovább. A nyelv meghatározza használói gondolkodását: hogyan viszonyuljanak a dolgokhoz, hogyan közelítsenek meg egy problémát, hogyan alakítsanak ki fogalmakat, világról és Istenről. Eppen az évszázados vallási kultúrák vizsgálata teszi nyilvánvalóvá, hogy a vallási elképzelések egyik nyelvben megfogalmazott formáját szinte lehetetlen átültetni a másik nyelvbe. Minden fordítónak a legnehezebb feladata az, amikor vallási nyelvet kell fordítani. A vallási megértés mindig feltételez egyfajta empátiát is. Sok esetben például a vallási tapasztalatok egymás mellé helyezését. Az ellentétek feloldásának egy igen érdekes lelki jelensége pedig az, hogy egymás eltérő vallási gondolkodását megérthessük.

A jelen történet tehát egy anti-pünkösdi jelenet. Az a pillanat, amikor az Isten-ellenes lázadás következtében az emberi kommunikáció és a megértési képesség is sérül. Ezt az állapotot szinte természetesnek tartjuk. Ma, amikor nyelvek százait regisztráljuk, és a fizikai határokat, távolságokat oly könnyű legyőzni, még fájdalmasabban szembesülünk azzal, hogy a nyelvi határokat, ellentéteket vagy előítéleteket milyen nehéz meghaladni. Ezért a legtöbb vallási közösség ragaszkodik a vallása keletkezése közben kialakult nyelvhez. Sem a zsidók, sem az muszlimok nem szeretik, ha vallási szövegeiket lefordítják. De gyakorta beszélnek a hinduk is arról, hogy a fordításban már elvesznek vallási szövegek szépségei. A keresztények viszont kezdettől fogva fordították vallási műveiket. Az átvett héber és arám szövegeket előbb görögre, majd latinra, aztán a nemzeti nyelvekre fordították. A fordítók mindig megszenvedték a fordítás folyamatát, viszont a lefordított szöveg újabb nyelvcsaládot misszionált. Persze ez azt is jelentette, hogy a kereszténység a kultúrák egymás iránti megértésének legnagyobb mozgatója lett még akkor is, ha a keresztény misszió néha szűkkeblű és nyelvileg korlátozott volt.